

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Радослав Димитров Радев от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ за дисертационния труд на Николай Боянов Метев на тема „Значение и смисъл на изучаването на съвременния български роман в средното училище“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по литература). Научен ръководител проф. д-р Адриана Симеонова-Дамянова, Катедра „Методика“ към факултет Славянски филологии при СУ „Св. Климент Охридски“

Дисертационният труд на Николай Метев е представен за защита при спазване на всички процедурни правила и условия и след обсъждане в катедра „Методика“ към Славянския факултет към СУ „Св. Климент Охридски“. Докторантът е участвал активно в научния живот на катедрата, положил е необходимите изпити и е осъществил важните за темата публикации.

Дисертационният труд е в обем от 202 стр., композиционно и проблемно организиран в две глави с обстоен и проблематизиращ увод и със заключение, което обобщава, но и открива перспективата на темата. Библиографията представя богата научна осведоменост.

Темата на дисертационния труд е актуална и значима за методиката на литературното обучение, тъй като по същество тя поставя няколко важни проблема. Първият е как да се изучава романа при наличието на ограничено учебно време и то така, че класическите творби да се свържат със съвременния роман, към които учениците имат определен интерес? В тази връзка концепцията на дисертацията е издържана на теоретично и на методическо ниво, което ще позволи тя да бъде в научно и практико-приложно обръщение сред учителите в средното училище. Вторият проблем е свързан с технологията на четене на художествения текст предвид на по-слабата четивна култура на учениците? В тази връзка Николай Метев търси интересни решения във връзка с работата върху фрагмент – високо оценявам тези разработки в дисертацията му, набляга на съпоставителния подход при съотнасяне на текстове от българската класика и съвремието, което е също продуктивно решение и активира мисли на видни писатели за мозъчна атака при анализиране на текста с цел създаване на проблемност. Избраните за изучаване романи на Милен Русков, Илия Траянов и Георги Господинов са от една страна субективно решение на докторанта, но обосновано не само от гледна точка на рефлексията и рецепцията на романите им в

съвременното, но и тематично като провокация към възрожденската епоха и литература, към социокултурната среда и към психологията на човека от социалистическото и пост социалистическото общество. Включването на трите романа „Възвишение”, „Светът е голям и спасение дебне отвсякъде” и „Физика на тъгата” не е произволно, а обосновано във връзка с по-голямата свобода на избор при новите учебни програми и докторантът много добре е нацелил в кои класове те могат да се изучават и то в три учебни години (с.12).

Зарадван съм от начина, по който се интерпретират понятията „значение” и „смисъл” в дисертацията, както и при цялостното им използване в изследването. Работещо е разграничението им от гледна точка на „системно-структурните отношения” и на „употребата и действието на езика в контакт с различни контексти” (с.8-9). Подобно разграничение съм премислял и в една своеобразна, малко тъжна, игра като съм си представял, че има значение за формирането на ученика да се изучават класическите ни текстове в училище, но учениците не виждат смисъл и обратно те откриват като читатели смисъл да четат съвременни романи, но не осъзнават значението им. Тъкмо това балансиране между значение и смисъл постига Николай Метев при въвеждане на съвременни романи и съотнасянето им към класически текстове като „Чичовци” и „Под игото” на Иван Вазов, “Бай Ганьо” на Алеко Константинов. Важен атестат за работата му е, че докторантът се проявява като добър интерпретатор на художествените текстове – не робува на отделна литературоведска школа (макар да изхожда от позицията на деконструктивизма – с.55), защото разчита на зараждане на смисъла от художествения текст – в него има всичко, което е необходимо, за да мислим и чувстваме. В това вглеждане в текста всичко е възможно, но, както казва Иво Андрич, стига да не е обидно за автора. При Николай Метев не само че не е обидно, но е и обичливо. Съпоставителният анализ, който използва докторантът позволява да актуализираме и да наточим със смисъл отделни моменти от текста, които остават в сянка, тъй като са трудни и изискват много време, за да бъдат обяснени. Така например идеята на Иван Вазов в романа „Под игото” за това, че игото прави народите весели много рядко се предлага на учениците за дискусия, тъй като не знаем до какъв смисъл ще стигнем при условие, че романа се казва „Под игото”, но първата глава започва с житейска ситуация „Под лозата”. Направеното от докторанта съотнасяне към романа „Възвишение” (с.36) изведнъж ни разкрепостява тъй като развързва различни гледни точки, едната, от които е на предизвикателния Раковски, но осмислена чрез литературния герой. И в други ситуации докторантът е използвал много

добре възможностите на сравнителния метод. В тази връзка трябва да се каже, че теоретичното изясняване на понятията „значение” и „смисъл” има много по-дълбока проекция в дисертацията, защото докторантът се освобождава от една наложена се традиция да осмисляме естетичното само във високите кръгове на етиката и философията. Въвеждането на проблем чрез мисълта на Милан Кундера, че „Единствено романът е успял да открие огромното и тайнствено могъщество на незначителното” (с.48) според мен не е само отделен въпрос за дискусия, а възлов проблем на обучението по литература. Поставя го и Пенчо Славейков в „На Острова на Блажените” в очерка Нено Вечер.

Разбирам деликатността, с която докторантът въвежда концепциите си, тъй като разчита те да се проявят по-силно при интерпретацията на художествените текстове и в методическата система, но според мен би могъл да бъде по-настойчив и последователен, когато изяснява и предлага тезата си, че „при преподаване на съвременните романи може да се използва една *по-фрагментарна представа* за културните процеси (която е и по-близка до постмодерната фрагментарна поетика), което обаче позволява по-динамично конструиране на връзки между произведения от различни периоди, както и по-голяма свобода за разглеждане на творбата в различни контексти» (с.9). Според мен фрагментарното изучаване вече е факт в литературното обучение, и то не само у нас, и при промяната на читателската нагласа на учениците то трябва да се «узакони», ако се запази класно-урочната система на обучение с рамкирано учебно време. Тази идея на Николай Метев е по-добре изразена в методическите варианти (особено при изучаване на романа „Физика на тъгата” – с.152–162) и постановки. Именно там звучи убедително. Досега ние фрагментирахме при учениците от прогимназиалния курс, с оглед на възприемателните им възможности, а сега трябва да фрагментираме и в горния курс на обучение, ако искаме да спрем за по-дълго вниманието на децата върху художествения текст. Подкрепям тезата на Николай Метев и при обсъждане на проблемите в съвременното литературно обучение съм готов да го цитирам. Не е изненадващо, че фрагментарното изучаване позволява по-добри междупредметни връзки, открити в дисертацията (с.147-152), както и по-силна духовна енергия при пренасяне към «непосредствения житейски опит на учениците» (с.11, показателна е и творческата задача на с.108 и въпросите на с.112).

Струва ми се, че малко по-добре би могло да се помисли върху начина за въвеждането на методическата част. Използването на понятия като „методически бележки”, „етап”, „сценарий” в някаква степен negliжират самата методическа работа. От една страна авторът се предпазва от това да дава готови рецепти и това е напълно разбираемо,

защото всеки учител би следвало да вземе от предложените варианти това, което му трябва за съответните ученици, но същевременно е видно, че докторантът предлага готови методически структури чрез проблеми, въпроси, концепции, чрез които може да се конструира цяла методическа урочна единица. Бележката е знак за бърза реакция, а методическата работа е предложена като система. В този смисъл има противоречие между значение и същност, ако използваме терминологията на докторанта. В подзаглавието към отделните глави методическата технология стои по-добре изразена, отколкото в заглавията, ориентираща към практическата част на дисертацията. Например „Ученето на литература като формиране на умения за изобретяване – откриване-и-създаване – на повествователни езици” (Първа глава) е чудесно формулирано, разбираемо като цел и работно като средство. Съгласен съм с тезата на Николай Метев, че „В условията на постмодерната културна среда учителят трябва да положи специално старание, за да покаже каква стойност (може да) има за учениците му неговия „предмет”, още повече – за да помогне на самите ученици да открият / създадат тази стойност” (с.192), но струва ми се, че не трябва така пряко да се пренасят теориите, както е направил докторанта с постановките на Пол Рикъор (с.183-185), тъй като мисълта е в друга стилова организация, за която се изисква специална подготовка.

Смятам, че в обобщението „Съвременният български роман в училище” Николай Метев е синтезирал много точно принципите, от които се е ръководил в дисертацията си като едно своеобразно преливане от литературоведско през психологическо до методическо измерение. Лаконичен е, при изтъкване приносните моменти на труда си, но е ясен и точен и с добра преценка за стойността на изследването му. Авторефератът вярно отразява същността на изследването.

След направените наблюдения, които са удоволствени от прочетеното, съпреживяни в мисълта и ободрени от научните находки и като имам предвид качествата на дисертационния труд на Николай Боянов Метев на тема „Значение и смисъл на изучаването на съвременния български роман в средното училище” като член на научното жури гласувам „за” присъждането му на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по литература).

Проф. д-р Радослав Радев